
РЕКРЕАЦІЙНЕ РИБАЛЬСТВО ЯК ОДИН З ІННОВАЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ РЕГІОНУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Сербов Микола, Бургаз Марина, Бургаз Олексій
DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-646-1-4>

ВСТУП

Серед багатьох видів активного відпочинку на природі одне з провідних місць посідає спортивне і любительське рибальство. На сьогодні вченим достеменно не відомо, чим саме користувався чоловік приблизно 30-40 тисяч років до нашої ери, однак давні перекази, численні археологічні знахідки і зображення, які дійшли до нас з ранньої історії розвитку людства свідчать, що добуванням риби людина почала займатися за кілька тисячоліть до нашої ери, а може бути, і значно раніше, якщо мати на увазі найбільш примітивні способи рибного лову.

Необхідно відзначити, що метою рибної ловлі з самого початку її зародження був не тільки видобуток прожитку, а й прагнення помірятися силами і будь-якими способами перехитрити істот, що живуть у воді, тобто в риболовлі вже тоді був у наявності спортивний азарт, а може, і дух змагання. Звернення до єгипетського фараона Аменхотепа IV (Ехнатона), чоловікові знаменитої красуні Нефертіті, починалося словами: «Риби річкові танцюють перед тобою ...» Аменхотеп IV жив в кінці XV – початку XIV ст. до н. е., а рибу ловили ще раніше¹.

Ще 300 років до нашої ери Теокріт створив перший літературний опис риболовлі з вудкою і гачком. В ньому він розповідав про "оманливу приманку на кінці вудки". Теокріт та представники його класу в Стародавній Греції не відносилися до класів або груп населення, для яких риболовля була справою виключно забезпечення себе їжею, і це дає

¹ Сербов М.Г., Шекк П.В. Організація спортивного і любительського рибальства та створення культурних рибних господарств: підручник. Х.: ФОП Панов А.М. 2017. 484с.

нам право припустити, що рибалка заради задоволення мала достатньо широке розповсюдження серед населення Стародавньої Греції.

Аналогічно і у Стародавньому Єгипті ловили рибу не тільки для прожитку, але і для розваги. Плутархом описані риболовні змагання за участю легендарних Антонія і Клеопатри (40 роки до н. е.)². Риболовлю не цуралися навіть олімпійські боги, так на фресці одного з будинків Помпеї зображені Венера і Амур з вудками в руках³.

Македонці ще в 300 році н. е. користувалися штучними мушками, які зараз використовуються при лові нахлистом, а Гомер у своїй «Іліаді» дав опис лову сома на квок⁴.

В сьогоднішньому суспільстві із захоплення одинаків аматорська риболовля перетворилася на постійне заняття сотень мільйонів людей в усьому світі. Починаючи з 70-х років минулого ХХ ст. спостерігається стрімкий розвиток аматорського рибальства, а з 90-х років спортивне і любительське рибальство в Україні стає одним із найважливіших елементів економічного розвитку регіонів, впливу на популяції риб у внутрішніх водоймах країни та вагомим інструментом підвищення екологічної відповідальності. З кожним роком загальна кількість риболовів-аматорів в Україні зростає, на сьогодні аматорське рибальство – найпопулярніший спосіб активного відпочинку на природі, за даними^{5,6,7} в Україні нараховується близько 10 млн рибалок або понад 22% населення країни.

Сучасне любительське і спортивне рибальство, під яким розуміється, використання живих водних біоресурсів не тільки з метою їх добування (вилову), але й активного відпочинку, риболовного екотуризму, збереження і відтворення об'єктів рибальства та навколишнього природного середовища, все більше набуває рис рекреаційного рибальства. Відповідно до “Кодексу практики любительського рибальства Європейської консультативної комісії по рибному господарству у внутрішніх водоймах (EIFAC)” рекреаційне рибальство визначається як “рибальство, здійснюване людьми в основному

² Інформаційний ресурс з риболовного спорту URL: <https://www.fishing.in.ua/iz-zhyttya-rybalky/bog-rybalky-u-riznyh-kulturah-svitu.html>

³ Сербов М.Г., Шекк П.В. Організація спортивного і любительського рибальства та створення культурних рибних господарств: підручник. Х.: ФОП Панов А.М. 2017. 484с.

⁴ Інформаційний ресурс з риболовного спорту URL: <https://www.fishing.in.ua/iz-zhyttya-rybalky/bog-rybalky-u-riznyh-kulturah-svitu.html>

⁵ Дослідження Міжнародної дослідницької компанії TNS “Survey: MMI Україна 2009/2+2009/3”. URL: <http://docslide.net/documents/-tns-mmi.html>

⁶ Європейська хартія рекреаційного рибальства і біорізноманіття/ URL: <http://flatik.ru/ohota--nacionalenij-ohotnichij-jurnal-2011-s-21-22-hartiya-i>

⁷ Новицкий Р.А., Христов О.А. Научные исследования и любительское рыболовство в Приднестровье// Рыбное хозяйство Украины. 1999. № 4. С. 58-60

зі спортивного інтересу, але з можливою побічною метою вилову риби для домашнього вжитку, але не для подальшого продажу»^{8, 9}.

Упродовж останніх 15-20 років попит сучасного суспільства чітко визначив зміни у трендах рекреаційно-туристичної галузі. За даними «на зміну класичному підходу три <<S>> (sun, sea, sand – сонце, море і пісок) приходиться попит на активні форми проведення вільного часу. Відбувається поступовий відхід від масової рекреації та туризму до індивідуальних форм, що характеризується різноманітністю та специфікою потреб людей, які прагнуть пережити приємні спогади та отримувати незабутні враження. Рекреаційне рибальство та рибальський туризм є одними із тих видів активного відпочинку, які задовольняють нові тренди рекреаційних потреб суспільства».

Безумовне рекреаційне рибальство є різновидом зростаючого рекреаційно-спортивного природокористування, «адже 40 – 45 % вилучених біоресурсів з водойм України припадає саме на цей вид природокористування, що на 10% перевищує промисловий вилов»¹⁰. Проте, за даними¹¹, «у світі саме на рекреаційне рибальство припадає близько 80 % виловлених прісноводних риб, а на промислову добичу тільки біля 20 %».

Захоплення рекреаційним рибальством може розглядатися не тільки як своєрідний громадський рух – потужний фактор впливу на природне середовище, водні екосистеми та їх рибні запаси, але й як значний чинник фізичного оздоровлення мільйонів людей, який потребує відповідного наукового обґрунтування, економічного та правового управління і регулювання.

1. Аналіз досліджень та публікацій

Насамперед необхідно позначити, що незважаючи на досить велику кількість наукових та практичних публікацій, пов'язаних з розвитком рекреаційного рибальства, його впливом на економічні складові окремих галузей господарського комплексу країни або регіонів, роллю у розвитку в охороні навколишнього середовища, дана проблематика у всьому спектрі рішень та оцінок містить значні перспективи подальших досліджень.

⁸ Європейська хартія рекреаційного рибальства і біорізноманіття/ URL: <http://flatik.ru/ohotaa-nacionalenij-ohotnichij-jurnal-2011-s-21-22-hartiya-ri>

⁹ Новіцький Р.О., Максименко М.Л., Гончаров Г.Л., Кобяков Д.О. Любительське рибальство в Україні: монографія. Дніпро: Ліра, 2022. 200 с.

¹⁰ Новіцький Р.О. Рекреаційне рибальство в Україні: масштаби, обсяги, розвиток // Екологія та природокористування: збірник наукових праць. 2015. Т. 19. С. 148–156.

¹¹ Borch T., Policansky D., & Aas Ø. (2008). International fishing tourism. Global challenges in recreational fisheries, s. 268-291.

Серед вітчизняних дослідників, чий дослідження присвячені проблематиці рекреаційного рибальства слід зазначити праці Новицького Р.О.^{12, 13, 14, 15}, в яких відображається стан любительського рибальства в Україні, його якісні та кількісні показники на прикладі каскаду Дніпровських водосховищ, розгляду питань та перспективи рекреаційного рибальства в Україні. Також слід виділити цілу низку робіт, призначених дослідженню питань організації рекреаційного рибальства в межах окремих еколого-економічних територій^{16, 17, 18, 19, 20, 21} або в межах територій об'єктів природно-заповідного фонду України на прикладі Нижньодніпровського національного природного парку, Карпатського біосферного заповідника та ін.^{22, 23, 24}. Автори досліджень підкреслюють важливість розвитку рекреаційної діяльності, як потужного інструменту формування екологічної свідомості та обізнаності громадян України, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття,

¹² Бузевич І.Ю., Максименко М.Л., Новицький Р.О., Христов О.О. Методичні підходи до збору інформації щодо оцінки інтенсивності любительського рибальства// Рибне господарство України. 2022. № 4(62). С. 3-22. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/7770>

¹³ Максименко М. Л., Бузевич І. Ю., Новицький Р. О. Методика збору і обробки інформації для визначення кількісних та якісних характеристик любительського рибальства у водоймах України. Дніпро: ЛІРА, 2024. 74.

¹⁴ Новицький Р.О. Рекреаційне рибальство в Україні: масштаби, обсяги, розвиток // Екологія та природокористування: збірник наукових праць. 2015. Т. 19. С. 148–156.

¹⁵ Новицький Р.О., Максименко М.Л., Гончаров Г.Л., Кобяков Д.О. Любительське рибальство в Україні: монографія. Дніпро: Ліра, 2022. 200 с.

¹⁶ Механізми підвищення ефективності використання туристичного потенціалу прикордонних територій західних регіонів України: аналітична записка. К.: Національний інститут стратегічних досліджень. 2014. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/mekhanizmi-pidvischennya-efektivnosti-vikoristannya>

¹⁷ Іваненко О.В. Рибальські турніри як інструмент розвитку туризму в Україні. Київ: Наукові праці з туризму, 2020. С. 115-124

¹⁸ Осіпчук А.С. Механізми активізації туристичного потенціалу// Економіка та суспільство. Вип. № 64. 2024. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-112>

¹⁹ Пилипенко Ю.В., Лобанов І.А., Шевченко П.Г., Шкарупа О.В., Сербов М.Г., Шекк П.В. Рибальство (промислове, любительське та спортивне): підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2020. 654 с.

²⁰ Савка Г.С. Стан та перспективи рекреаційної діяльності на природоохоронних територіях українського Розточчя. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 2016. С. 86-91.

²¹ Худоба В., Худоба О. Рекреаційне рибальство та рибальський туризм як вид рекреаційно-спортивного природокористування на Львівщині// Рекреаційна географія і туризм. Наукові записки. № 1. 2023. С. 158-167 <https://doi.org/10.25128/2519-4577.23.1.17>

²² Бургаз О.А., Бургаз М.І., Кротов С.А. Любительське рибальство як напрямок розвитку рекреаційної діяльності об'єктів природно-заповідного фонду України (на прикладі Нижньодніпровського національного природного парку)// Екологічні науки. № 4(49). 2023. С. 171-176 <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2023.eco.4-49.22>

²³ Кляп М.П., Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму: навчальний посібник. К.: Знання, 2011. 334 с.

²⁴ Рибак М.П., Лук'янова В.В., Покин'єрєда В.Ф., Йонаш І.Д. Еколого-рекреаційна діяльність Карпатського біосферного заповідника як складник сталого розвитку// Екологічні науки. 2019. № 3(26). С. 88-92.

економічної та соціальної еволюції територій держави на засадах сталого розвитку^{25, 26, 27}.

Проте, серед українських науковців недостатньо уваги приділяється дослідженням розвитку саме рибальського туризму, хоча на сьогодні серед іноземних вчених ці дослідження є досить популярними та актуальними.

Наприклад, в роботах польських вчених^{28, 29} досліджуються питання розвитку міжнародного рибальського туризму як перспективної форми зеленого туризму в басейні річки Сян³⁰, її еколого-економічні та соціальні складові, проводиться оцінка та обґрунтовується позитивний вплив рекреаційного рибальства на сталий соціально-економічний розвиток сільських регіонів³¹. Авторами³² аналізується вплив рибальського туризму на природно-заповідні території Польщі на прикладі екосистеми парку народного «Уйце Варти».

Результати багаторічних досліджень Європейської хартії рекреаційного рибальства і біорізноманіття³³, а також Міжнародної дослідницької компанії TNS “Survey: MMI Україна 2009/2+2009/3”³⁴, показують надзвичайну популярність рекреаційного рибальства як одного з видів туристичного відпочинку і психологічної релаксації, а також його величезний соціо-еколого-економічний вплив на сталий розвиток не тільки туристичної галузі територій, але й цілої низки об’єктів господарського комплексу окремих регіонів. Аналогічні результати

²⁵ Воробйова О.А. Природно-заповідні території в складі екологічної інфраструктури: роль, функції, вектори розвитку. Економічні інновації. 2012. Вип. 48. С. 55-67.

²⁶ Гетьман В.І. Основні Завдання і проблеми розвитку екотуризму в національних природних парках і біосферних заповідниках України. Краєзнавство. Географія. Туризм. 2002. № 35. С. 4-8.

²⁷ Добровольська Н.В., Кандиба Ю.І. Передумови розвитку екологічного туризму в Україні на основі використання об’єктів природно-заповідного фонду. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Географічні науки. 2016. Вип. 4. С. 106-111.

²⁸ Borch T., Policansky D., & Aas Ø. (2008). International fishing tourism. Global challenges in recreational fisheries, s. 268-291

²⁹ Krupa J., Soliński T., Libuszowska A., 2007, Wędkarstwo na rzece San jako forma turystyki i rekreacji, Materiały konferencyjne IV Konferencji Naukowo-Technicznej „Błękitny San” nt. Bezpieczeństwo walorów przyrodniczych i turystycznych doliny Sanu, Nozdrzec, s. 93-109.

³⁰ Czarkowski T.K., Kupren K., Kwasiborska D., Jaczewski J. 2014 – Woda i ryby jako znaczące elementy turystyki wiejskiej w wojewodztwie warmińsko-mazurskim – Komun. Ryb. 4: 1-8.

³¹ Czarkowski T.K., Wołos A., Kapusta A., Kupren K., Mickiewicz M. 2018a – Zmiany w polskim wędkarstwie na przestrzeni ostatnich 40 lat: połowy, opinie i preferencje oraz aspekty socjoekonomiczne współczesnego wędkarza – W: Działalność podmiotów rybackich i wędkarskich w 2017 roku (Red.) M. Mickiewicz, A. Wołos, Wyd. IRS, Olsztyn: s. 99-121.

³² Przybylska K., Andrzejewski W., Żolnierowicz K.M., Mazurkiewicz J., Urbańska M., Adamczyk M., 2013, Presja turystyki wędkarskiej w Parku Narodowym „Ujście Warty”, „Studia i Materiały CEPL w Rogowie”, 15, 37(4), s. 256-262.

³³ Європейська хартія рекреаційного рибальства і біорізноманіття/ URL: <http://flatik.ru/ohota--nacionalenij-ohotnichij-jurnal-2011-s-21-22-hartiya-gi>

³⁴ Дослідження Міжнародної дослідницької компанії TNS “Survey: MMI Україна 2009/2+2009/3”. URL: <http://docslide.net/documents/-tns-mmi.html>

досліджень наводяться в роботах вчених США, Канади, Європейського Союзу^{35, 36}.

2. Фактори сталого розвитку рекреаційного рибальства в Україні

Україна має унікальний природно-ресурсний потенціал для ефективного розвитку рекреаційного рибальства. Проте, донедавна воно не розглядалося як важливий і перспективний вид господарської діяльності, йому необґрунтовано відводилася другорядна роль, мала місце недооцінка існуючих можливостей об'єктів водного фонду України. Тільки в останні роки почалася системна робота зі створення інституційної бази рекреаційного рибальства зі спробами імплементації світового досвіду в національний рибогосподарський комплекс.

У наш час близько 100 тисяч квадратних кілометрів малих і середніх водойм країни не освоюються рибною промисловістю країни через нерентабельність на них промислу^{37, 38}. Якщо взяти найменшу рибопродуктивність у цих водоймах – 3 кілограми з гектара, то в цьому випадку найменші щорічні втрати коштовного харчового продукту становлять близько 30 тисяч тон. У багатьох водоймах рибопродуктивність значно вища, отже, і економічні втрати значно більші.

Створення відповідних умов спортивного і любительського рибальства, як популярного способу рекреаційного відпочинку значної частини населення України, передбачає вирішення низки екологічних, біологічних, соціальних, економічних і правових питань, пов'язаних з відтворенням та акліматизацією риби, організацією любительського і спортивного рибальства з урахуванням економіко-правових вимог чинного законодавства, характеристики водойм, впливу еколого-кліматичних умов, об'єктів рибальства тощо.

У більшості розвинених країн світу аматорське рибальство, риболовний туризм є надрентабельними галузями у сфері туристичних і розважальних послуг. Тому серйозна наукова еколого-економічна оцінка риболовлі в Україні, вивчення соціальних аспектів аматорського рибальства, пошук конкретних рекомендацій щодо обґрунтування, організації та управління

³⁵ Джо Сермелі. Рибальство. Повний довідник/ пер. з англ. О. Шевченко. К.: Видавнича група КМ-БУКС. 2018. 256 с.

³⁶ Пилипенко Ю.В., Лобанов І.А., Шевченко П.Г., Шкарупа О.В., Сербов М.Г., Шекк П.В. Рибальство (промислове, любительське та спортивне): підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2020. 654 с.

³⁷ Новицький Р.О., Максименко М.Л., Гончаров Г.Л., Кобяков Д.О. Любительське рибальство в Україні: монографія. Дніпро: Ліра, 2022. 200 с.

³⁸ Новицкий Р.А., Христов О.А. Научные исследования и любительское рыболовство в Приднпровье// Рыбное хозяйство Украины. 1999. № 4. С. 58-60.

рекреаційним рибальством зараз є конче необхідними, а спрямований розвиток аматорського рибальства спільно з розвитком екологічного (зеленого) туризму, у тому числі іноземного, може стати фактором економічного становлення туристичної і рибогосподарської галузей України та зміцнення позицій держави на міжнародній арені.

У той же час, навіть поверхові оцінки свідчать, що аматорський лов риби у прісноводних водоймах України упродовж останніх вже 25 років є конкурентом рибному промислу.

За даними різних джерел, аматорські улови на внутрішніх водоймах України у порівнянні із промисловими становлять від 30% до 400%^{39, 40, 41}.

Хоча такі коливання цілком можливі через різні умови у різних регіонах країни, але одночасно вони свідчать також про досить приблизні оцінки масштабів аматорського рибальства. Наприклад, за даними Державного агентства рибних ресурсів України загальний вилов риби риболовами-аматорами на Каховському водосховищі становить близько 85% від загального обсягу промислових уловів, а на Дніпровському водосховищі аматори протягом 1998-2010 років видобували риби в 6 – 9,5 разів більше ніж професійні рибалки⁴².

За результатами досліджень^{43, 44} любительські улови у Дніпровських водосховищах в цілому за кількістю і масою вилонених особин перевищують промислові: сріблястого карася за масою в 1,5 рази, за кількістю – в 5 разів; краснопірки відповідно більше – в 74 і 192 рази.

Слід зазначити, що видовий склад риби, яка добувається аматорами та промисловиками, значно відрізняється. Так, в уловах аматорів значне місце (до 60-70%) займають малоцінні та тугорослі види, вилов яких економічно збитковий і промислом вони практично не охоплюються. Наприклад, краснопірка, окунь, плоскирка в аматорських уловах зустрічаються набагато частіше ніж в промислових. Бички, частка яких

³⁹ Бузевич І.Ю., Максименко М.Л., Новицький Р.О., Христов О.О. Методичні підходи до збору інформації щодо оцінки інтенсивності любительського рибальства// Рибне господарство України. 2022. № 4(62). С. 3-22. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/7770>

⁴⁰ Кузьменко Ю.Г., Спасивий Т.В. Сучасний стан та деякі аспекти регулювання аматорського рибальства як істотного чинника антропогенного впливу на іхтіофауну внутрішніх водойм України// Рибогосподарська наука України. 2008. № 3. С. 25-29.

⁴¹ Новицький Р.О., Максименко М.Л., Гончаров Г.Л., Кобяков Д.О. Любительське рибальство в Україні: монографія. Дніпро: ЛІРА, 2022. 200 с.

⁴² Новицький Р.О., Максименко М.Л., Гончаров Г.Л., Кобяков Д.О. Любительське рибальство в Україні: монографія. Дніпро: ЛІРА, 2022. 200 с.

⁴³ Дослідження Міжнародної дослідницької компанії TNS “Survey: MMI Україна 2009/2+2009/3”. URL: <http://docslide.net/documents/-tns-mmi.html>

⁴⁴ Максименко М. Л., Бузевич І. Ю., Новицький Р. О. Методика збору і обробки інформації для визначення кількісних та якісних характеристик любительського рибальства у водоймах України. Дніпро: ЛІРА, 2024. 74 с.

в аматорських уловах Дніпровських водосховищах становить приблизно 28-30%, в промислових уловах зовсім відсутні.

Розрізняється також і розмірний склад уловів. Наприклад, середній розмір плітки, яка добувається аматорами, становить 12-15 см, в той час як в промислових уловах він в середньому досягає 28 см^{45, 46}.

Аналогічна ситуація складається на територіях сусідніх країн, коли за різними оцінками показники добичі водних біоресурсів за рахунок любительського рибальства в 2-10 разів перевищують показники промислового рибальства та в 2-3 рази перевищують максимально можливі розрахункові щорічні обсяги вилучення ресурсу, тобто запаси риби у водоймах цих країн в останні десятиріччя мають стійку тенденцію до їх зниження⁴⁷.

Серед зарубіжних країн найбільш розвиненими за рівнем організації спортивного і любительського рибальства, які об'єднуються під загальним терміном – рекреаційне рибальство, слід визнати Канаду і США. У цих країнах, багато в чому завдяки зусиллям державних органів, цей вид господарювання склався у надрентабельну галузь у сфері туристичних і розважальних послуг, яка приносить чималий дохід і соціально-економічні вигоди. В такій величезній країні як Канада всі внутрішні водойми передані виключно на потреби рекреаційного рибальства. Найпростіші економічні розрахунки показують, що розвиток рекреаційного рибальства в цієї країні в 5-10 разів вигідніший від класичного рибного промислу.

Аналіз літературних даних з організації рекреаційного рибальства у країнах Західної Європи та Північної Америки показує, що воно є однією з найбільш прибуткових галузей господарського комплексу країн, яка щорічно приносить до 40% чистого прибутку^{48, 49}. Наприклад, загальний щорічний прибуток від цього виду господарювання в Канаді становив у 1996 році майже 50 мільярдів доларів. Зарубіжні вчені вважають, що рекреаційне рибальство дуже вигідне економічно, тому що одна виловлена риба може принести прибуток від 100 до 1000 доларів, в той час як при промисловому рибальстві – до 20-30 доларів. За результатами досліджень, наведеними авторами², у Сполучених Штатах Америки на один долар

⁴⁵ Джо Сермелі. Рибальство. Повний довідник/ пер. з англ. О. Шевченко. К.: Видавнича група КМ-БУКС. 2018. 256 с.

⁴⁶ Мельник І.В. Економічні ефекти спортивного рибальства: досвід міжнародних практик. Львів: Видавництво ЛНУ, 2019. С. 87-96

⁴⁷ Європейська хартія рекреаційного рибальства і біорізноманіття/ URL: <http://flatik.ru/ohota-nacionalenij-ohotnichij-jurnal-2011-s-21-22-hartiya-ri>

⁴⁸ Микитюк П.В. Присадибне рибицтво та любительське рибальство: практичний довідник К.: Бібліотека ветеринарної медицини, 2000. 111 с.

⁴⁹ Пилипенко Ю.В., Лобанов І.А., Шевченко П.Г., Шкарупа О.В., Сербов М.Г., Шекк П.В. Рибальство (промислове, любительське та спортивне): підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2020. 654 с.

затрат у рекреаційному рибальстві доход в середньому становить близько 17 доларів.

За оцінками фахівців у розвинутих країнах загальна кількість рибалок-аматорів складає не менше 10% від загальної чисельності населення країни, в багатьох країнах цей показник значно вищий. Наприклад, у Канаді та Сполучених Штатах Америки не менше 27% від загальної кількості населення у віці від 6 років і старше активно займаються любительським і спортивним рибальством. В цілому найпопулярнішими країнами світу з рибальського туризму є Велика Британія, Панама, Туреччина, США, Венесуела, Мексика, Австралія, Фінляндія, Норвегія^{50, 51, 52}.

В цілому аналогічна ситуація спостерігається і в країнах Європейського Союзу. З урахуванням багатотисячолітніх традицій кожного з народів індустрія рекреаційного рибальства і пов'язаного з ним риболовного туризму з кожним роком набирає обертів. Так, у 2016 році в країнах ЄС налічувалося більше 16 тис. підприємств і ринків, які займалися господарською діяльністю у сфері рекреаційного рибальства та забезпечували майже 150 тис. робочих місць. Їх послугами користувалися 25 млн. риболовів, що складало майже 6,5% населення країн ЄС, а річний фінансовий обсяг послуг досягав близько 7 млрд євро.

У табл. 1 за даними^{53, 54} наведена загальна характеристика стану рекреаційного рибальства в окремих країнах Європи.

Окремої оцінки з метою об'єктивної обліку факторів сталого розвитку рекреаційного рибальства як окремої галузі послуг заслуговує розгляд питань матеріально-технічного забезпечення спортивного і любительського рибальства. В багатьох країнах світу, до яких можливо віднести не тільки вже згадані Канаду і США, але багато інших країн, наприклад, Японію, Китай, Індію, Німеччину, Норвегію, Швецію та ін., виготовлення рибальських знарядь, приладь і аксесуарів – величезна індустрія, яка постачає на внутрішній і зовнішній ринки високоякісні вироби (вудилища, катушки, штучні принади, волосіні, гачки та ін.) і приносить чималі доходи. Наприклад, в Сполучених Штатах Америки щорічно випускається виробів для рекреаційного рибальства на 20 млрд. доларів,

⁵⁰ Джо Сермелі. Рибальство. Повний довідник/ пер. з англ. О. Шевченко. К.: КМ-БУКС. 2018. 256 с.

⁵¹ Новіцький Р.О., Максименко М.Л., Гончаров Г.Л., Кобяков Д.О. Любительське рибальство в Україні: монографія. Дніпро: Ліра, 2022. 200 с.

⁵² George Daniel (2023) Fly Fishing Evolution: Advanced Strategies for Dry Fly, Nymph, and Streamer Fishing. Stackpole Books. 240 p.

⁵³ Джо Сермелі. Рибальство. Повний довідник/ пер. з англ. О. Шевченко. К.: КМ-БУКС. 2018. 256 с.

⁵⁴ Новіцький Р.О., Максименко М.Л., Гончаров Г.Л., Кобяков Д.О. Любительське рибальство в Україні: монографія. Дніпро: Ліра, 2022. 200 с.

в Канаді – на 5-6 млрд. доларів, в Швеції – більше ніж на один млрд. При цьому численні дослідження^{55, 56, 57} ринку показують, що тільки 12-15% загальних витрат рибалки відносяться безпосередньо до риболовлі, у тому числі витрати на придбання ліцензій або оплату членських внесків, решта витрат – витрати, які умовно можна назвати “витратами забезпечення”, пов’язані з транспортними затратами, оплатою житла, придбанням різних супутніх рибалці аксесуарів, рибальського одягу, спорядження тощо.

Таблиця 1

Стан рекреаційного рибальства в окремих європейських країнах^{58, 59}

Країна	Загальна кількість рекреаційних рибалок, осіб	% рекреаційних рибалок від всього населення країни	Мега рекреаційного рибальства		Загальний обрахований вилов, т
			харчування	спорт	
Австрія	155 000	2,0	-	+	4 000
Чехія	281 000	2,7	+	+	3 400
Польща	2 000 000	5,1	+	+	34 000
Словаччина	89 000	1,7	+	+	2 500
Угорщина	328 000	3,2	+	+	4 600
Німеччина	2 350 000	3,0	+	+	35 000
Франція	1 800 000	8,9	-	+	
Фінляндія	2 100 000	4,2	+	+	48 000
Швеція	2 000 000	27,0	-	+	26 000
Велика Британія	2 000 000	3,5	-	+	
Нідерланди	1 300 000	9,0	-	+	
Бельгія	290 000	2,9	-	+	500
Ірландія	144 000	3,7	-	+	
Швейцарія	20 000	3,1	+	+	
Норвегія	900 000	21,4	+	+	
Італія	2 500 000	4,3	+	+	
Іспанія	710 000	1,8	+	+	

⁵⁵ Джо Сермелі. Рибальство. Повний довідник/ пер. з англ. О. Шевченко. К.: Видавнича група КМ-БУКС. 2018. 256 с.

⁵⁶ Сербов М.Г., Шекк П.В. Організація спортивного і любительського рибальства та створення культурних рибних господарств: підручник. Х.: ФОП Панов А.М. 2017. 484с.

⁵⁷ Добровольська Н.В., Кандиба Ю.І. Передумови розвитку екологічного туризму в Україні на основі використання об’єктів природно-заповідного фонду. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Географічні науки. 2016. Вип. 4. С. 106-111.

⁵⁸ Джо Сермелі. Рибальство. Повний довідник/ пер. з англ. О. Шевченко. К.: Видавнича група КМ-БУКС. 2018. 256 с.

⁵⁹ Новицький Р.О., Максименко М.Л., Гончаров Г.Л., Кобяков Д.О. Любительське рибальство в Україні: монографія. Дніпро: Ліра, 2022. 200 с.

Отже рекреаційне рибальство сьогодні є важливим фактором соціально-економічного розвитку країни, з яким не можна не рахуватися. З одного боку, рекреаційне рибальство дозволяє освоювати ті запаси водних живих ресурсів, які не повною мірою чи зовсім не охоплюються промислом, включаючи малоцінні види риб, що дозволяє підвищити ефективність рибогосподарського використання водойми. З іншого боку, спортивне і любительське рибальство – засіб відпочинку мільйонів громадян України, в цьому полягає його велике рекреаційне значення. Соціологічні дослідження, які у великій кількості проводились й проводяться у переважній більшості розвинутих країн Європи, Північної Америки свідчать про те, що любительське і спортивне рибальство сприяє зростанню продуктивності праці, підвищенню загальноосвітнього та культурного рівня населення, фізичному розвитку, збільшенню середньої тривалості життя і працездатного віку^{60, 61, 62, 63}.

Ціллю рекреаційного рибальства є створення ефективної системи для забезпечення відпочинку на основі раціонального природокористування та управління у довгостроковій перспективі. Сталий розвиток рибальського туризму, спортивного і любительського рибальства в цілому залежить від стану об'єктів лову. Програми розвитку рекреаційного рибальства не можуть здійснюватися без забезпечення системи наукового моніторингу по оцінці чисельності і екологічного стану об'єктів рибальства, а також середовища їх проживання. Зазначені заходи повинні надавати об'єктивну інформацію про стан основних об'єктів іхтіофауни, вплив на них рекреаційного рибальства, здійснювати оперативний аналіз змін, прогнозування стану живих ресурсів водного об'єкту та визначення організаційно-управлінської дій.

Історично склалося так, що рекреаційне рибальство досить чітко розділяється на морське і прісноводне. Якщо морське рекреаційне рибальство здійснюється виключно в природному середовищі і його об'єктами є дикі представники іхтіофауни морів і океанів, то рекреаційне рибальство в прісноводних екосистемах має значно більшу кількість різноманітних організаційних варіацій.

⁶⁰ Європейська хартія рекреаційного рибальства і біорізноманіття/ URL: <http://flatik.ru/ohota-nacionalenij-ohotnichij-jurnal-2011-s-21-22-hartiya-gi>

⁶¹ Новіцький Р.О., Максименко М.Л., Гончаров Г.Л., Кобяков Д.О. Любительське рибальство в Україні: монографія. Дніпро: Ліра, 2022. 200 с.

⁶² Czarkowski T.K., Wołos A., Kapusta A., Kupren K., Mickiewicz M. 2018a – Zmiany w polskim wędkarstwie na przestrzeni ostatnich 40 lat: połowy, opinie i preferencje oraz aspekty socjoekonomiczne współczesnego wędkarza – W: Działalność podmiotów rybackich i wędkarskich w 2017 roku (Red.) M. Mickiewicz, A. Wołos, Wyd. IRS, Olsztyn: s. 99-121.

⁶³ George Daniel (2023) Fly Fishing Evolution: Advanced Strategies for Dry Fly, Nymph, and Streamer Fishing. Stackpole Books. 240 p.

В даний час досить широко поширена думка, що за останні 20-30 років природне прісноводне рибальство зазнало значних, часто несприятливих змін. Ці зміни пов'язані, в першу чергу, з негативним впливом численних антропогенних чинників: забрудненням рибальського середовища, евтрофікацією і закисленням водойм, інтенсивним розвитком гідроенергетики, будівництвом гідротехнічних споруд та ін. Що в свою чергу зумовило перехід від традиційної рибної ловлі в природному прісноводному середовищі до рибальства, заснованому на лові штучно запусненої в водойми риби та інтенсивному зарибленню водойм об'єктами спортивного і любительського рибальства.

Прісноводні водойми України – потенціальні об'єкти любительського і спортивного рибальства суттєво розрізняються між собою по розмірам, будові, стану іхтіофауни, ступеня антропогенного впливу на них, віддаленості від населених пунктів та ін. Кожна з конкретних водоймищ має свої унікальні особливості, приваблюючи для одних рибалок та, навпаки, не цікаві для інших. З урахуванням цього форми організації любительського і спортивного рибальства будуть відрізнятися.

Прісноводні водні об'єкти, які можуть представляти інтерес для організації рекреаційного рибальства, з відомою долею умовності, можуть бути підрозділені на декілька груп⁶⁴:

Група I. Природні водойми, які не зазнали прямого антропогенного впливу.

Віддалені від населених пунктів водойми, розташовані у труднодоступних місцях, річкові та озерно-річкові екосистеми у первісному стані, які не зазнають суттєвого антропогенного впливу та в яких іхтіофауна відповідає натуральній (“дикій”) структурі та природній динаміці чисельності.

Група II. Водойми, які зазнали помірний антропогенний вплив.

Річкові та озерно-річкові системи, лиманові системи, які зазнали деякі, але не суттєві антропогенні трансформації (нечисленні гідротехнічні споруди, відносно невеликі вирубки лісу на водозбірному басейні та ін.). Іхтіофауна зазначених водних об'єктів по видовому складу, структурі та чисельності може відрізнятися від природних показників, але зазначені зміни відносно невеликі.

⁶⁴ Serbov M., Kharchevnikov M. (2024) Recreational Fishing in Inland Waters of Ukraine: Assessment of Impact on Natural Ecosystems and Main Directions of Industry Development. Scientific Collection «InterConf», (231): with the Proceedings of the 14th International Scientific and Practical Conference «International Forum: Problems and Scientific Solutions» (January 16-18, 2025; Melbourne, Australia)/ comp. by LLC SPC «InterConf». Melbourne: CSIRO Publishing House, 2025. P.220-233 <https://doi.org/10.51582/interconf.2024.231>

Група III. Водойми, які зазнають серйозний антропогенний вплив.

Водойми, які зазнали у минулому або зазнають у теперішній час, серйозне антропогенне навантаження різного типу (активне використання пойми для потреб сільського господарства, будівництво дамб та гребель, забруднення, браконьєрство тощо). Як правило, зазначені екосистеми знаходяться в найближчій доступності від населених достатньо великих пунктів, промислових об'єктів або великих транспортних магістралей. Зазначені водні об'єкти можуть розглядатися як потенційно перспективні для організації любительського і спортивного рибальства. Однак, в той же час для підвищення привабливості для рибалок вони потребують проведення науково обгрунтованого комплексу біотехнічних заходів, пов'язаних з розчищенням русла річки, відновлення пойми, штучного відтворення іхтіофауни об'єкту, у тому числі інтродуцентами.

Група IV. Водойми культурного призначення.

Водойми різних типів та розмірів (стави, водосховища, озера, невеликі річки), які знаходяться під повним або переважним контролем з боку людини. У свої більшості такі водойми знаходяться в безпосередній близькості від великих населених пунктів, за межами природного ареалу представників іхтіофауни. Видовий склад, структура та чисельність об'єктів любительського і спортивного рибальства в таких водоймах підтримується за рахунок штучного відтворення, природного нересту може не бути взагалі або його вкладом можна нехтувати.

Форми організації любительського та спортивного рибальства (елітна риболовля, проведення спортивних змагань, масова риболовля тощо) визначаються побажаннями та ресурсними можливостями об'єкта господарювання. Водний об'єкт повинен відповідати визначеним пріоритетам, в той же час на ньому повинен проводитися повний комплекс робіт по науковому забезпеченню рекреаційної риболовлі.

Необхідна попередня базова наукова оцінка стану водойми (річки, озера, ставка тощо) та об'єктів любительської та спортивної риболовлі, яка явиться основою стратегії розвитку риболовлі та моніторингу експлуатації водного об'єкту в рекреаційних цілях. В першу чергу це стосується водойм 1-ї та 2-ї груп, меншою мірою – водойм 3-ї групи (як правило, базова інформація по ним вже є у наявності, але потребує поточного уточнення та доповнення). Управління водними об'єктами 4-ї групи може здійснюватися без комплексних наукових оцінок, але з обов'язковим дотриманням діючих вимог Водного Кодексу України, чинного законодавства у сфері землекористування та раціонального природокористування, рекомендацій рибоводно-біологічного обгрунтування.

Розробка наукового обґрунтування, яка в першу чергу відноситься до водойм I-III категорій, повинна починатися з інвентаризаційної оцінки рибного населення кожної з водойм, на якій планується організувати рекреаційну риболовлю. Інвентаризаційна оцінка в обов'язковому порядку повинна включати⁶⁵:

- визначення видового складу іхтіофауни водойми;
- визначення внутривидової структури, різноманітність життєвих стратегій тих видів, які розглядаються як цільові об'єкти спортивної та любительської риболовлі;
- визначення категорії видів (масові, рідкісні, види Червоної Книги України або регіональних Червоних Книг);
- виявлення видів-індикаторів стану екосистеми водойми;
- виявлення видів-індикаторів ранньої діагностики змін екосистеми;
- оцінка стану видів – об'єктів любительського і спортивного рибальства (чисельність, строки ходу і нересту, віковий та статевий склад, розподіл та локалізація нерестилищ тощо);
- оцінки джерел антропогенного впливу, загроз та ризиків для об'єктів рекреаційної риболовлі;
- відповідність цілей та задач рекреаційної риболовлі, яка планується на визначеній водоймі або її частині, діючим регіональним правилам любительського і спортивного рибальства, а також іншим нормативним актам, які встановлюють обмеження і заборони в цієї сфері.

На основі зазначених даних повинні бути визначені пріоритетні та другорядні об'єкти рекреаційної риболовлі для кожного конкретного водного об'єкту. Крім того, повинні бути виявлені рідкісні види та види, що підпадають під статус “особливо охороняємих”, добування (вилов) яких забороняється і які потребують проведення особливих природоохоронних заходів.

На основі базових наукових обґрунтувань для кожного водного об'єкту розробляється система моніторингу та встановлюються екологічні індикатори, за якими у подальшому проводяться спостереження:

Ціллю такого наукового моніторингу повинен бути оперативний збір інформації для визначення змін стану популяції об'єктів іхтіофауни водойми – об'єктів любительського і спортивного рибальства, для прийняття управлінських рішень по забезпеченню сталого використання

⁶⁵ Serbov M., Kharchevnikov M. (2024) Recreational Fishing in Inland Waters of Ukraine: Assessment of Impact on Natural Ecosystems and Main Directions of Industry Development. Scientific Collection «InterConf», (231): with the Proceedings of the 14th International Scientific and Practical Conference «International Forum: Problems and Scientific Solutions» (January 16-18, 2025; Melbourne, Australia)/ comp. by LLC SPC «InterConf». Melbourne: CSIRO Publishing House, 2025. P.220-233 <https://doi.org/10.51582/interconf.2024.231>

біоресурсів та, відповідно, сталого розвитку об'єкта господарювання у сфері рекреаційної риболовлі.

Основним принципом при відборі індикаторів моніторингу є виконання умови забезпечення можливості отримання достовірної інформації при обмеженому наборі параметрів, які підлягають контролю. Головними критеріями, по яким можливо оцінювати екологічний стан об'єктів рекреаційної риболовлі та середовища їх мешкання, є наступні дані⁶⁶:

- про динаміку чисельності видів і мінливості біологічної структури популяції;
- про співвідношення видів у водному об'єкті;
- про середовище їх мешкання;
- про інвазії чужорідних видів.

Результати наукового моніторингу стану популяції живих об'єктів водного середовища надають можливість провести достовірну оцінку ризиків для окремих представників іхтіофауни і середовища їх мешкання. Необхідно заздалегідь визначати можливі небажані наслідки рекреаційного рибальства та розробляти превентивні заходи, які дозволяють їх уникнути. В випадках виникнення небажаних ситуацій або при проявах тенденцій, які можуть до них привести, необхідно терміново вводити корегувальні заходи. Проведення постійного моніторингу стану водного об'єкту з точки зору забезпечення сталого розвитку любительського і спортивного рибальства дозволяє управляти біоресурсами водойми саме в такому режимі.

В якості основних індикаторів інтенсивності навантаження, а також для оцінки екологічного стану об'єктів рекреаційного лову можливо за рекомендаціями^{67, 68} прийняти наступні показники:

- загальна кількість людино-днів перебування рибалок на водоймі;
- кількість безмоторних плавзасобів на водоймі за сезон;
- кількість моторних плавзасобів на водоймі за сезон;
- кількість стаціонарних рибальських таборів або баз;
- середня уловистість по видам в штуках на людину за день (шт./день).
- середні показники довжини риб в уловах (максимальна, мінімальна, середня) по видам;

⁶⁶ Максименко М. Л., Бузевич І. Ю., Новицький Р. О. Методика збору і обробки інформації для визначення кількісних та якісних характеристик любительського рибальства у водоймах України. Дніпро: ЛІРА, 2024. 74 с.

⁶⁷ Новицький Р.О., Максименко М.Л., Гончаров Г.Л., Кобяков Д.О. Любительське рибальство в Україні: монографія. Дніпро: Ліра, 2022. 200 с.

⁶⁸ Новицький Р.А., Христов О.А. Научные исследования и любительское рыболовство в Приднепровье// Рыбное хозяйство Украины. 1999. № 4. С. 58-60.

- середні вагові показники риб в уловах (максимальна, мінімальна, середня) по видам;
- віковий склад риб в уловах по видам;
- статеві співвідношення по видам.

Моніторинг ресурсів рекреаційного рибальства слід розглядати як багаторівневу інформаційну систему, яка складається з трьох основних блоків:

- біологічної характеристики видів;
- екологічного стану водних об'єктів та об'єктів рибальства (гідрології, навантаження на водойми, видове та внутривидове різноманіття, частота зустрічаємості та розмір об'єктів рибальства);
- розподіл навантаження і інтенсивність рекреаційного рибальства.

Інформація, яка отримується за даними моніторингу у подальшому використовується для оцінки стану та прийняття управлінсько-господарських рішень для підвищення ефективності та сталого розвитку любительського і спортивного рибальства.

Допустимий рекреаційний вилов для водойм I-II груп повинен визначатися на підставі комплексної методики оцінки так званого “ефективного запасу”, тобто тієї кількості риб, які можуть дати потомство наступним поколінням без збитку для чисельності популяції. Ефективний запас визначається виходячи з таких параметрів екологічної системи водойми:

- ємність нерестово-виростних угідь, тобто площ водойми потенційно придатних для розмноження і проживання молоді ділянок;
- кормовою базою для молоді та дорослих резидентних риб;
- кількістю ікринок, яка відповідає ємності нерестово-виростних угідь;
- чисельністю маточного стада та його морфометричними характеристиками;

На величину ефективного запасу та відтворення живих водних ресурсів в цілому впливає ціла низка природних і антропогенних факторів, головними з яких є:

- кліматичні фактори, які визначають рівень смертності ікри і молоді, наприклад: літні максимальні температури, зимові мінімальні температури, паводковий режим водойми та ін.;

– промисел. Як правило, більшість об'єктів рекреаційного рибальства у водойма I-III груп є також і об'єктами промислового рибальства. Причому, промисловий лов риби може бути зосереджений на ділянках міграції рибних стад до ділянок рекреаційного рибальства. В цьому випадку об'єктами рекреаційного рибальства буде риба не виловлена при промисловому лові;

– антропогенний вплив на екосистеми водойм, який визначає якість середовища: забруднення води і донних відкладень промисловими і побутовими відходами, продуктами сільськогосподарської діяльності, трансформація річкових систем, створення штучних перешкод на шляху руху риб, різні види гідромеліоративних робіт тощо;

– браконьєрство: варіації цього фактору досить значні, від мінімального, яким можна знехтувати для ІУ-ї групи об'єктів, до максимальних величин, які в кілька разів можуть перевищувати обсяги легального як промислового, так і рекреаційного рибальства.

При науковому обґрунтуванні і розрахунку, а отже і визначенні кількості рибалок на водоймі, необхідно брати до уваги такі фактори:

– престижність об'єкту лову, а отже вага улову або кількість риб (при трофейній риболовлі), яке може (хотів би) зловити рибалка;

– чисельність і структура популяцій пріоритетних і другорядних об'єктів рекреаційного риболовства. Необхідно підкреслити, якщо у водоймах 1-2 категорії популяції окремих видів риб знаходяться у депресивному стані, то єдиними доцільним способом організації рекреаційної риболовлі стає вилов за принципом “зловив-відпусти”.

– кількість ділянок придатних для проведення рекреаційного лову.

– найчастіше через особливості будови водойми, донного рельєфу, характеру берегової лінії, навіть за умови високої чисельності пріоритетних об'єктів лову, організація і проведення рекреаційного рибальства з використанням максимальної площі ділянок є вкрай важким. Небажаною є ситуація, коли риба концентрується на невеликій кількості ділянок, тому що це може привести до великої концентрації рибалок на відносно невеликих площах водойми і значних економічних втрат у зв'язку з простом більшої платних ділянок рекреаційного лову. Тому виходячи із специфіки об'єктів лову, їх чисельності, розподілу на окремих ділянках з урахуванням погодних умов, сезонів року, гідрологічного режиму та ін., необхідно чітко визначити граничну кількість рибалок для кожної з ділянок;

– знання біології і поведінки пріоритетних і другорядних об'єктів рекреаційної риболовлі. Як правило, на кожній водоймі є специфічні особливості спортивного і любительського рибальства, і для успішної риболовлі потрібно використання особливих прийомів техніки лову і снастей. Від того наскільки специфічні такі прийоми, залежить в кінцевому підсумку успішність риболовлі, і як наслідок успішність всієї підприємницької діяльності об'єкту господарювання. З цієї точки зору особливе значення набуває ступінь підготовленості егерської служби (гідів-експертів), які при необхідності повинні надати клієнтам необхідну допомогу та консультації для забезпечення успішної риболовлі.

Для аналізу та оцінки туристичного потенціалу окремих водойм або територій може бути проведена інвентаризація туристично-рибальського потенціалу, стану інфраструктури, доступності локацій, а також виявлення найбільш привабливих водойм з точки зору організації риболовних турів або спортивних змагань. З цієї точки зору найбільш привабливою представляється розробка туристичних стратегій на основі класичних методів обчислення атрактивності територій (водойм), який дозволяє дослідити привабливість конкретного об'єкту туристичної діяльності на підставі інтегральної оцінки всіх наявних природних ресурсів, розвитку інфраструктури, а також виявити сильні та слабкі сторони туристичних локацій, сформувані збалансовану стратегію сталого розвитку туристичного напрямку⁶⁹.

3. Рибальські спортивні змагання як інноваційний інструмент формування туристичних потоків

Рибальські турніри посідають вагомe місце у розвитку рибальського туризму, оскільки поєднують спортивну, рекреаційну та культурну складові, створюючи синергетичний ефект для туристичної сфери. Вони виконують низку важливих функцій: стимулюють залучення відвідувачів до конкретних регіонів, сприяють формуванню позитивного іміджу території, активізують розвиток туристичної та супутньої інфраструктури, а також забезпечують мультиплікативний економічний ефект для місцевих громад. Завдяки своїй багатогранності рибальські турніри можуть стати ключовим чинником інтеграції окремих водойм і територій у національні та міжнародні туристичні маршрути^{70, 71, 72}. В якості інновацій змагання з риболовлі слід розглядати не просто як спортивну подію або як задоволення особистості у відпочинку і рекреаційному відновленні, а як новий, креативний туристичний механізм, що одночасно поєднує в собі спортивну складову, елементи туризму і підвищення екологічної свідомості.

Змагання з риболовлі традиційно приваблюють не лише спортсменів-рибалок, а й їхні родини, вболівальників, представників медіа та

⁶⁹ Осіпчук А.С. Механізми активізації туристичного потенціалу// Економіка та суспільство. Вип. № 64. 2024. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-112>

⁷⁰ Мельник І.В. Економічні ефекти спортивного рибальства: досвід міжнародних практик. Львів: Видавництво ЛНУ, 2019. С. 87-96

⁷¹ Черняев О., Ігнатенко Н., Бурдонос Л. Аналіз потенціалу туристичної галузі в Україні. International Science Journal of Management, Economics & Finance. Vol. 2, N. 1, 2023, p. 65-74. <https://doi.org/10.46299/j.isjmf.20230201.07>

⁷² Burgaz M.I, Bashtannyk P.V, Lichna A.I Fishing tourism as a component of regional development: global experience and Ukrainian realities. Водні біоресурси та аквакультура, 1(17)/2025 С. 289-302 <https://doi.org/10.32782/wba.2025.1.24>

спонсорів. Це істотно розширює коло учасників туристичного потоку та зумовлює зростання попиту на послуги готельно-ресторанного бізнесу, транспорту, торгівлі, сфери дозвілля й культурних заходів. Таким чином, економічний ефект від турнірів виходить далеко за межі безпосередньо спортивної діяльності. За даними досліджень, у таких країнах як США та Канаді великі рибальські змагання здатні приносити місцевій економіці від одного до п'яти мільйонів доларів США залежно від масштабу та рівня організації. Для України цей напрям лише формується, однак проведення чемпіонатів країни з ловлі хижої риби з човна на Київському та Кременчуцькому водосховищах підтверджує зростання інтересу з боку як спортсменів, так і комерційних структур (табл. 2).

Таблиця 2

Вплив рибальських турнірів на туристичні потоки⁷³

Показник	Приклад США	Приклад ЄС	Україна
Кількість учасників змагання	Bassmaster Classic – понад 50 тис. відвідувачів	Чемпіонати Іспанії з коропової ловлі – до 5 тис. учасників та гостей	Чемпіонат України з ловлі спінінгом з човна – до 300 учасників
Тривалість перебування туристів	3–5 днів	2–4 дні	1–3 дні
Середні витрати туриста	800–1200 USD	300–600 EUR	100–250 USD
Економічний ефект для регіону	3–5 млн USD	0,5–1,5 млн EUR	до 5–10 млн грн

Важливим є й соціокультурний аспект. Рибальські турніри популяризують активний відпочинок, сприяють збереженню традицій спортивного рибальства та інтеграції місцевих громад у туристичний процес. Вони часто супроводжуються культурними подіями, виставками спорядження, гастрономічними ярмарками та розважальними програмами, перетворюючись на масштабні фестивалі⁷⁴. Завдяки цьому зростає роль турнірів як засобу зміцнення соціальних зв'язків, розвитку спортивних спільнот та підвищення якості життя населення.

⁷³ Бургаз М.І. Сербов М.Г. Рибальські змагання як інноваційний інструмент формування туристичних потоків та охорони водних екосистем// Інноваційні підходи до раціонального використання водних біоресурсів та управління гідроекосистемами: збірник наукових праць/ заг. ред. Є.І. Коржова, Херсонський державний аграрно-економічний університет. Одеса: Олді+, 2025. с. 174-179

⁷⁴ Матеріали Федерації риболовного спорту України. URL: <https://fsfu.com.ua/documents/fsfu-documents>

Не менш значущим є екологічний вимір. Більшість сучасних змагань проводяться на основі принципу «спіймав – відпусти», що відповідає ідеям сталого розвитку та сприяє збереженню біорізноманіття. Такі практики не лише формують позитивне ставлення суспільства до рибальства, але й підвищують рівень екологічної свідомості учасників та відвідувачів. Саме тому рибальські турніри розглядаються не лише як спортивна подія, а й як інструмент популяризації природоохоронних підходів (табл. 3).

Аналіз динаміки туристичних потоків у 2018–2023 роках свідчить про стабільно високий рівень відвідуваності рибальських турнірів у США, поступове зростання в країнах ЄС та помітну тенденцію розвитку в Україні, де кількість учасників і гостей подій після 2020 року зросла майже удвічі. На рисунку 1 наведено графік динаміки туристичних потоків рибальських турнірів у США, ЄС та Україні у 2018–2023 роках, що демонструє різницю у масштабах і тенденціях зростання.

Таблиця 3

Потенційні вигоди від проведення рибальських турнірів⁷⁵

Сфера впливу	Позитивні наслідки
Туристичний сектор	Зростання туристичних потоків; формування нових туристичних продуктів
Економіка	Збільшення доходів місцевих громад; створення нових робочих місць; залучення інвестицій
Соціальна сфера	Популяризація здорового способу життя; розвиток спортивних спільнот
Культура	Збереження традицій рибальства; поява нових фестивальних форматів
Екологія	Підтримка принципу «catch & release»; підвищення екологічної свідомості

На основі наведених даних можна виділити кілька тенденцій. У США, на прикладі Bassmaster Classic, спостерігаються стабільно високі показники відвідуваності на рівні 40–50 тис. осіб, попри тимчасовий спад у 2020 році через пандемію, що свідчить про потужну комерціалізацію та традиційність турнірів. У країнах ЄС, зокрема на коропових турнірах, після падіння відвідуваності у 2020 році спостерігається поступове зростання, і до 2023 року показник досяг 4,0-4,5 тис. осіб⁷⁶. В Україні масштаби

⁷⁵ Матеріали Федерації риболовного спорту України. URL: <https://fsfu.com.ua/documents/fsfu-documents>

⁷⁶ Бургаз М.І. Сербов М.Г. Рибальські змагання як інноваційний інструмент формування туристичних потоків та охорони водних екосистем// Інноваційні підходи до раціонального використання водних біоресурсів та управління гідроекосистемами, ХДАЕУ. Одеса: Олді+, 2025. с. 174-179

турнірів поки що невеликі, із чисельністю учасників та гостей від 100 до 300 осіб, проте чітко простежується тенденція зростання після 2020 року⁷⁷,⁷⁸. Це свідчить про те, що український ринок рибальських турнірів лише формується, але має значний потенціал до поступового розвитку за умови належної підтримки інфраструктури та активної промоції турнірів як туристичних подій.

Виходячи з аналізу, прогноз до 2030 року дозволяє виділити кілька можливих сценаріїв. Консервативний передбачає поступове зростання до 500–600 відвідувачів, оптимістичний орієнтується на 800–1000 учасників завдяки активній промоції та міжнародній співпраці, а інноваційний сценарій із залученням державної підтримки й інтеграцією турнірів із фестивалями та екотуристичними подіями може забезпечити вихід на 1500–2000 відвідувачів. На рисунку 2 представлено прогноз розвитку туристичних потоків на рибальських турнірах в Україні за трьома сценаріями до 2030 року.

Видно, що навіть за консервативного підходу очікується зростання майже вдвічі, а при інноваційному розвитку турніри можуть стати подіями національного масштабу з понад 1500 учасниками й гостями.

Отже, рибальські турніри є не лише спортивними заходами, але й важливим чинником формування туристичних потоків, розвитку економіки та збереження культурних і природних ресурсів. Вони здатні перетворити окремі регіони України на привабливі туристичні центри, що приваблюватимуть як внутрішніх, так і іноземних гостей.

Подальший розвиток цього напрямку потребує створення відповідної інфраструктури, залучення приватних інвестицій та активної державної підтримки, що дозволить у середньостроковій перспективі зробити рибальські турніри важливим елементом туристичної стратегії країни.

Особливе місце у сталому розвитку туристичної індустрії рекреаційного рибальства та підвищення екологічної відповідальності займає сертифікація туристичних послуг, тобто підтвердження всього використаного комплексу інструментів, матеріалів, продуктів, процесів та послуг чинним на державному або міжнародному рівнях стандартам.

На сьогодні понад половини світового ВВП (приблизно 44 трильйони дол. США) значною мірою залежать від стану довкілля. Зі зростанням ризиків для природного біорізноманіття зростають й регуляторний,

⁷⁷ Іваненко О.В. Рибальські турніри як інструмент розвитку туризму в Україні. Київ: Наукові праці. 2020. С. 115-124

⁷⁸ Burgaz M.I, Bashtannyk P.V, Lichna A.I Fishing tourism as a component of regional development: global experience and Ukrainian realities. Водні біоресурси та аквакультура, 1(17)/2025 <https://doi.org/10.32782/wba.2025.1.24>

репутаційний та операційні тиски. Безумовно рекреаційне рибальство відноситься саме до тієї сфери господарської діяльності людини, де цей вплив відчувається насамперед.

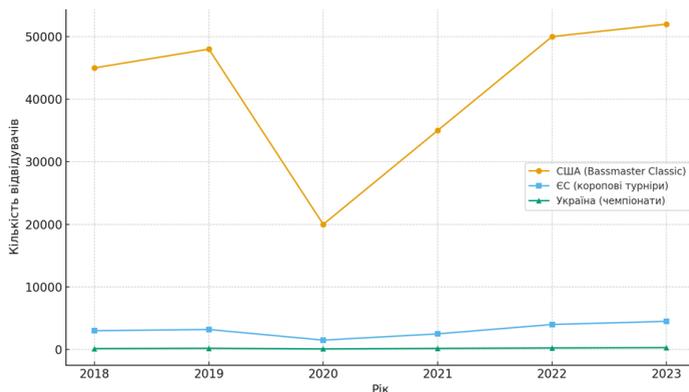

Рис. 1. Динаміка туристичних потоків на рибальських спортивних турнірах (2018–2023рр)⁷⁹

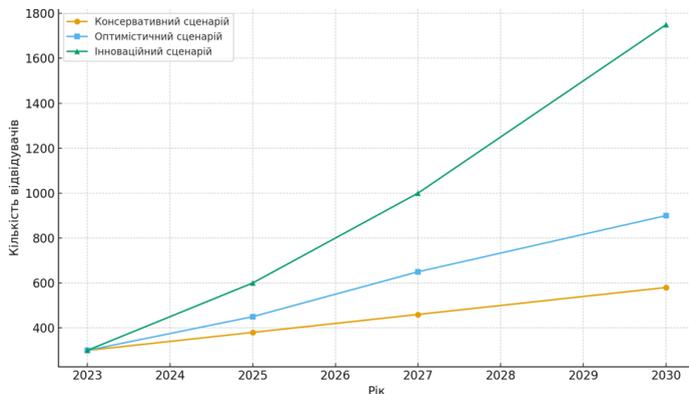

Рис. 2. Прогноз розвитку туристичних потоків на рибальських турнірах в Україні (2023-2030 рр.)⁷⁴

⁷⁹ Бургаз М.І. Сербов М.Г. Рибальські змагання як інноваційний інструмент формування туристичних потоків та охорони водних екосистем// Інноваційні підходи до раціонального використання водних біоресурсів та управління гідроекосистемами: збірник наукових праць/ заг. ред. Є.І. Коржова, Херсонський державний аграрно-економічний університет. Одеса: Олді+, 2025. с. 174-179

Процес сертифікації необхідно розглядати як дуже корисний інструмент, який дозволяє в постійному режимі контролювати якість туристичних послуг.

З одного боку, наявність стандартів та сертифікації послуг демонструють туристам якісні показники та рівень діяльності тих чи інших об'єктів господарювання, їх відповідність чинним екологічним стандартам, нормативам санітарно-епідеміологічної безпеки, безпеки життєдіяльності особливо коли послуги рекреаційного рибальства надаються з використанням плавзасобів у відкритих акваторіях водойм, з іншого боку їх наявність дисциплінує об'єкти господарської діяльності у період підготовки та надання туристичної послуги.

В якості прикладів таких Міжнародних стандартів можна навести^{80, 81}:

– ДСТУ EN ISO 14007:2021 Екологічне управління. (EN ISO 14007:2020, IDT; ISO 14007:2019, IDT), який надає настанови щодо оцінки екологічних витрат та вигод, а також дозволяє збалансовувати прийняття господарських рішень щодо їх екологічної ефективності;

– ISO 17298 (Біорізноманіття стратегій та діяльності), який надає практичну основу оцінки впливу на природні ресурси окремих видів діяльності суспільства та запровадити біорізноманіття в свої основні стратегії, операції та процеси прийняття рішень.

ВИСНОВКИ

Наведений аналіз свідчить про те, що світові тенденції розвитку туристичної галузі, наявний природно-рекреаційний потенціал внутрішніх водойм та морських акваторій нашої країни, розвинена інфраструктура створюють сприятливі умови розвитку рекреаційного рибальства та риболовного туризму в Україні.

Узагальнюючи успішний досвід багатьох країн світу у застосуванні наукових підходів при організації любительського і спортивного рибальства, впровадженні раціональної системи управління рекреаційними водоймами, можна виділити основні складові даної багаторівневої системи:

1. Науковий підхід в області рекреаційного рибальства повинен, в першу чергу, сприяти прийняттю обґрунтованих стратегічних рішень щодо водних екосистем з метою скорочення ризиків можливих негативних впливів, поліпшення управління спортивним і любительським рибальством, забезпечення сталого розвитку рибальського туризму.

⁸⁰ Офіційний сайт «БУДСТАНДАРТ. Сервіс документів». URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=96898

⁸¹ ESG UA NVD PLATFORM. URL: <https://esg-ua.team/tag/біорізноманіття>

2. Сучасні дослідження в галузі рекреаційного рибальства повинні охоплювати не тільки сферу інтересів традиційних рибогосподарсько-біологічних досліджень, але й, безумовно, включати розділи соціально-економічного спектру.

3. Науково-дослідні програми повинні діяти на всіх рівнях багаторівневих систем управління, тобто на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях, а також залучати до своєї роботи різноманітні організації з управлінськими, виробничими, науково-дослідними та ін. повноваженнями.

4. Фінансова підтримка даних грантових програм повинна забезпечуватися з різних громадських джерел і механізмів фінансування, гарантуючи їх самодостатність.

5. Для успішної організації рекреаційної риболовлі, управління культурним рибним господарством, риболовним туризмом необхідно створити умови для визначення основних питань, які потребують проведення досліджень в області рекреаційного рибальства. Дані умови повинні спиратися на сучасні наукові дослідження і розробки, традиційні екологічні знання рибалок-аматорів та інших зацікавлених сторін господарської діяльності і забезпечувати задоволення їхніх потреб.

6. При проведенні наукових досліджень необхідно використовувати надійні та достовірні стратегії збору і аналізу даних, що включають відповідні стандартизовані і сертифіковані методи обробки та узагальнення матеріалів досліджень.

7. В обов'язки підприємств і установ з організації любительського рибальства, риболовного туризму та галузевих органів рибоохорони входить моніторинг та оцінка запасів живих водних біоресурсів, включаючи прогнозування наслідків зміни водної екосистеми в результаті зміни клімату та місць проживання, землекористування, урбанізації, а також інших природних і антропогенних факторів. Успішна реалізація сталої програми з управління рекреаційним рибальством залежить від розробки дієвої системи моніторингу широкого спектру дії.

8. При проведенні досліджень з рекреаційного рибальства необхідно розуміти та враховувати соціальні, економічні, ринкові і інституціональні фактори, які оказують суттєвий вплив на рекреаційне рибальство та риболовів-аматорів.

Серйозна науково обґрунтована еколого-економічна оцінка рекреаційного рибальства в Україні, вивчення його соціальних аспектів, пошук конкретних моделей оптимальної організації господарської діяльності зараз є нагально необхідними. А керований розвиток рекреаційного рибальства спільно зі сталим розвитком екологічного

туризму, в тому числі іноземного, може стати одним з найефективніших факторів економічного становлення України та зміцнення позицій держави на міжнародній арені.

АНОТАЦІЯ

Проведена оцінка рекреаційного рибальства як потужного соціо-економіко-екологічного фактору впливу на природне середовище, водні екосистеми та їх рибні запаси. Надана загальна економічна оцінка рекреаційного рибальства як перспективного виду господарської діяльності туризму з урахуванням природно-ресурсного потенціалу України та одного з факторів економічного становлення та сталого розвитку туристичної і рибогосподарської галузей країни. Надана екологічна оцінка основних груп прісноводних водойм України з точки зору організації рекреаційної риболовлі та риболовного туризму. Визначені головні критерії оцінки екологічного стану об'єктів рекреаційної риболовлі, основні індикатори інтенсивності навантаження на об'єкти рекреаційного лову.

Література

1. Бузевич І.Ю., Максименко М.Л., Новіцький Р.О., Христов О.О. Методичні підходи до збору інформації щодо оцінки інтенсивності любительського рибальства// Рибне господарство України. 2022. № 4(62). С. 3-22. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/7770>
2. Бургаз О.А., Бургаз М.І., Кротов С.А. Любительське рибальство як напрямок розвитку рекреаційної діяльності об'єктів природно-заповідного фонду України (на прикладі Нижньодністровського національного природного парку)// Екологічні науки. № 4(49). 2023. С. 171-176 <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2023.eco.4-49.22>
3. Бургаз М.І. Сербов М.Г. Рибальські змагання як інноваційний інструмент формування туристичних потоків та охорони водних екосистем// Інноваційні підходи до раціонального використання водних біоресурсів та управління гідроекосистемами: збірник наукових праць/ заг.ред. Є.І. Коржова, Херсонський державний аграрно-економічний університет. Одеса: Олді+, 2025. с. 174-179
4. Воробйова О.А. Природно-заповідні території в складі екологічної інфраструктури: роль, функції, вектори розвитку. Економічні інновації. 2012. Вип. 48. С. 55-67.
5. Гетьман В.І. Основні Завдання і проблеми розвитку екотуризму в національних природних парках і біосферних заповідниках України. Краєзнавство. Географія. Туризм. 2002. № 35. С. 4-8.

6. Гребінь В.В., Хільчевський В.К., Старук В.А. та ін. Водний фонд України: Штучні водойми – водосховища і ставки: Довідник/ за ред. В.К. Хільчевського, В.В. Гребеня. К.: ЛТД-ПРЕС, 2014. 164 с.
7. Джо Сермелі. Рибальство. Повний довідник/ пер. з англ. О. Шевченко. К.: Видавнича група КМ-БУКС. 2018. 256 с.
8. Добровольська Н.В., Кандиба Ю.І. Передумови розвитку екологічного туризму в Україні на основі використання об'єктів природно-заповідного фонду. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Географічні науки. 2016. Вип. 4. С. 106-111.
9. Дослідження Міжнародної дослідницької компанії TNS “Survey: ММІ Україна 2009/2+2009/3”. URL: <http://docslide.net/documents/-tns-mmi.html>
10. Європейська хартія рекреаційного рибальства і біорізноманіття/URL: <http://flatik.ru/ohota--nacionalenij-ohotnichij-jurnal-2011-s-21-22-hartiya-ri>
11. Іваненко О.В. Рибальські турніри як інструмент розвитку туризму в Україні. Київ: Наукові праці з туризму, 2020. С. 115-124
12. Інформаційний ресурс з риболовного спорту URL: <https://www.fishing.in.ua/iz-zhyttya-rybalky/bog-rybalky-u-riznyh-kulturah-svitu.html>
13. Кражан С.А., Хижняк М.І. Природна кормова база рибогосподарських водойм: Навчальний посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2013. 330с.
14. Кузьменко Ю.Г., Спасивий Т.В. Сучасний стан та деякі аспекти регулювання аматорського рибальства як істотного чинника антропогенного впливу на іхтіофауну внутрішніх водойм України// Рибогосподарська наука України. 2008. № 3. С. 25-29
15. Кляп М.П., Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму: навчальний посібник. К.: Знання, 2011. 334 с.
16. Колотуха О.В. Рибальський туризм. Спортивний туризм та активна рекреація: географія, систематизація, практика: словник-довідник. URL.: <https://geohub.org.ua/node/2313>
17. Максименко М. Л., Бузевич І. Ю., Новіцький Р. О. Методика збору і обробки інформації для визначення кількісних та якісних характеристик любительського рибальства у водоймах України. Дніпро: ЛПА, 2024. 74 с.
18. Матеріали Федерації риболовного спорту України. URL: <https://fsfu.com.ua/documents/fsfu-documents>
19. Мельник І.В. Економічні ефекти спортивного рибальства: досвід міжнародних практик. Львів: Видавництво ЛНУ, 2019. С. 87-96
20. Механізми підвищення ефективності використання туристичного потенціалу прикордонних територій західних регіонів України: аналітична записка. К.: Національний інститут стратегічних досліджень.

2014. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/mekhanizmi-pidvischennya-efektivnosti-vikoristannya>

21. Микитюк П.В. Присадибне рибництво та любительське рибальство: практичний довідник К.: Бібліотека ветеринарної медицини, 2000. 111 с.

22. Новицький Р.О. Рекреаційне рибальство в Україні: масштаби, обсяги, розвиток // Екологія та природокористування: збірник наукових праць. 2015. Т. 19. С. 148–156.

23. Новицький Р.О., Максименко М.Л., Гончаров Г.Л., Кобяков Д.О. Любительське рибальство в Україні: монографія. Дніпро: Ліра, 2022. 200 с.

24. Новицкий Р.А., Христов О.А. Научные исследования и любительское рыболовство в Приднестровье// Рыбное хозяйство Украины. 1999. № 4. С. 58-60

25. Осіпчук А.С. Механізми активізації туристичного потенціалу// Економіка та суспільство. Вип. № 64. 2024. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-112>

26. Офіційний сайт «БУДСТАНДАРТ. Сервіс документів». URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=96898

27. Пилипенко Ю.В., Лобанов І.А., Шевченко П.Г., Шкарупа О.В., Сербов М.Г., Шекк П.В. Рибальство (промислове, любительське та спортивне): підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛІОС. 2020. 654 с.

28. Рибак М.П., Лук'янова В.В., Покин'череда В.Ф., Йонаш І.Д. Еколого-рекреаційна діяльність Карпатського біосферного заповідника як складник сталого розвитку// Екологічні науки. 2019. № 3(26). С. 88-92.

29. Савка Г.С. Стан та перспективи рекреаційної діяльності на природоохоронних територіях українського Розточчя. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 2016. С. 86-91.

30. Сербов М.Г. Наукове підґрунтя розвитку рекреаційного рибальства у водоймах України// Водні біоресурси та аквакультура. 2017. № 2. С. 49-64

31. Сербов М.Г., Шекк П.В. Організація спортивного і любительського рибальства та створення культурних рибних господарств: підручник. Х.: ФОП Панов А.М. 2017. 484с.

32. Худоба В., Худоба О. Рекреаційне рибальство та рибальський туризм як вид рекреаційно-спортивного природокористування на Львівщині/ Рекреаційна географія і туризм. Наукові записки. № 1. 2023. С. 158-167 <https://doi.org/10.25128/2519-4577.23.1.17>

33. Черняєв О., Ігнатенко Н., Бурдонос Л. Аналіз потенціалу туристичної галузі в Україні. International Science Journal of Management, Economics & Finance. Vol. 2, N. 1, 2023, p. 65-74. <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20230201.07>

34. Borch T., Policansky D., & Aas Ø. (2008). International fishing tourism. Global challenges in recreational fisheries, s. 268-291.

35. Burgaz M.I, Bashtannyk P.V, Lichna A.I Fishing tourism as a component of regional development: global experience and Ukrainian realities. Водні біоресурси та аквакультура, 1(17)/2025 С. 289-302 <https://doi.org/10.32782/wba.2025.1.24>

36. Czarkowski T.K., Kupren K., Kwasiborska D., Jaczewski J. 2014 – Woda i ryby jako znaczące elementy turystyki wiejskiej w wojewodztwie warmińsko-mazurskim – Komun. Ryb. 4: 1-8.

37. Czarkowski T.K., Wołos A., Kapusta A., Kupren K., Mickiewicz M. 2018a – Zmiany w polskim wędkarstwie na przestrzeni ostatnich 40 lat: połowy, opinie i preferencje oraz aspekty socjoekonomiczne współczesnego wędkarza – W: Działalność podmiotów rybackich i wędkarskich w 2017 roku (Red.) M. Mickiewicz, A. Wołos, Wyd. IRS, Olsztyn: s. 99-121.

38. George Daniel (2023) Fly Fishing Evolution: Advanced Strategies for Dry Fly, Nymph, and Streamer Fishing. Stackpole Books. 240 p.

39. ESG UA NVD PLATFORM. URL: <https://esg-ua.team/tag/біорізноманіття>

40. Krupa J., Soliński T., Libuszowska A., 2007, Wędkarstwo na rzece San jako forma turystyki i rekreacji, Materiały konferencyjne IV Konferencji Naukowo-Technicznej „Błękitny San” nt. Bezpieczeństwo walorów przyrodniczych i turystycznych doliny Sanu, Nozdrzec, s. 93-109.

41. Przybylska K., Andrzejewski W., Żołnierowicz K.M., Mazurkiewicz J., Urbańska M., Adamczyk M., 2013, Presja turystyki wędkarskiej w Parku Narodowym „Ujście Warty”, „Studia i Materiały CEPL w Rogowie”, 15, 37(4), s. 256-262.

42. Serbov M., Kharchevnikov M. (2024) Recreational Fishing in Inland Waters of Ukraine: Assessment of Impact on Natural Ecosystems and Main Directions of Industry Development. Scientific Collection «InterConf», (231): with the Proceedings of the 14th International Scientific and Practical Conference «International Forum: Problems and Scientific Solutions» (January 16-18, 2025; Melbourne, Australia)/ comp. by LLC SPC «InterConf». Melbourne: CSIRO Publishing House, 2025. P.220-233 <https://doi.org/10.51582/interconf.2024.231>

Information about the authors:

Serbov Mykola,

Doctor of Economics, Professor,

Dean of the Faculty of Hydrometeorology and Ecology

Odesa I. I. Mechnikov National University

2, Zmiiienka Vsevoloda str., Odesa, 65082, Ukraine

Burhaz Maryna,
Candidate of Biological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Aquatic Bioresources and Aquaculture
Odesa I. I. Mechnikov National University
2, Zmiiienka Vsevoloda str., Odesa, 65082, Ukraine

Burhaz Oleksii,
Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Environmental Law and Control
Odesa I. I. Mechnikov National University
2, Zmiiienka Vsevoloda str., Odesa, 65082, Ukraine